บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระยะเวลาที่ผ่านมา โดยส่วนใหญ่เน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” แต่โดยรวมยังมีปัญหาคุณภาพการศึกษาของคนไทยยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากการศึกษาของแรงงานไทยที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่ร้อยละ 68.4 อยู่ในขั้นไม่เกินระดับประถมศึกษา ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการเพิ่มสมรรถนะทางเศรษฐกิจของประเทศ สำหรับการพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคมได้ขยายขอบเขตการดำเนินงานได้กว้างขวางขึ้น แต่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้เพียงเฉพาะแรงงานในระบบเท่านั้น ยังไม่สามารถดำเนินการไปถึงกลุ่มแรงงานนอกระบบและแรงงานภาคเกษตรซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศได้ (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, http://www.nesdb.go.th)

ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ.2541 ที่มีต่อคนและสังคมได้ก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพชีวิตของคนไทยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของกระจายรายได้รุนแรงขึ้น กล่าวคือ ภาวะความยากจนที่มีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอดในช่วงก่อนวิกฤตกลับเพิ่มสูงขึ้น จากร้อยละ 11.4 ของประชากรทั้งประเทศ หรือคิดเป็นจำนวนคนยากจน 6.8 ล้านคน ในปี 2539 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15.9 หรือคิดเป็นจำนวนคนยากจน 9.9 ล้านคน ในปี 2542 และในช่วงเวลาเดียวกันการกระจายรายได้ก็แย่ลง โดยกลุ่มคนที่มีรายได้น้อยที่สุด 20 เปอร์เซ็นต์แรก มีสัดส่วนรายได้ลดลงจากร้อยละ 4.2 เหลือร้อยละ 3.8 ขณะที่กลุ่มคนที่มีรายได้สูงสุด 20 เปอร์เซ็นต์แรก มีสัดส่วนรายได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 56.5 เป็นร้อยละ 58.5 อีกทั้งจำนวนคนว่างงานก็มีเพิ่มมากขึ้นกว่าช่วงก่อนเกิดวิกฤตเกือบ 1 ล้านคน (http://www.nesdb.go.th) เป็นปัญหารุนแรงส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น ปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ระหว่างคนในสังคมทำให้เกิดความอ่อนแอของสังคมไทยที่ตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยม ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางศีลธรรมและปัญหาสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรมเนื่องจากการว่างงานขาดอาชีพที่มั่นคงจึงเกิดการกระทำผิดกฎหมายและต้องเข้ามาสู่ระบบเรือนจำ

กรมราชทัณฑ์ถือเป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งในปัจจุบัน

ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมยังเป็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญภายในประเทศเพราะส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของประชาชนตลอดจนสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจ และสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมในประเทศ ดังนั้นการที่ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นยังมีสถิติสูงอย่างต่อเนื่องทำให้มีจำนวนผู้กระทำผิดเข้าสู่ระบบในกระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมากและสุดท้ายบุคคลเหล่านี้ก็เข้าสู่ระบบราชทัณฑ์ในฐานะผู้ต้องขังที่กรมราชทัณฑ์ต้องรับผิดชอบดูแล โดยภารกิจสำคัญของกรมราชทัณฑ์ไม่เพียงแต่การควบคุมผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ต้องให้การอบรมแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยให้บุคคลเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและแก้ไขตนเองให้เป็นพลเมืองที่มีคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศได้ต่อไป

ปัจจุบัน กรมราชทัณฑ์ได้มีการกำหนดพันธกิจ (Mission) ตามแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี พ.ศ. 2548-2551 ไว้ 2 ประการ (แผนปฏิบัติราชการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ.2548-2551, น. 8) ประกอบด้วยพันธกิจแรก คือ การควบคุมผู้ต้องขังอย่างมืออาชีพ และพันธกิจที่ 2 คือบำบัด ฟื้นฟูและแก้ไขพฤตินิสัยของผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติระหว่างถูกควบคุมอย่างถูกต้องตามหลักอาชญาวิทยา หลักทัณฑวิทยา และมีสภาพความเป็นอยู่ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ สำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ รวมทั้งผู้ต้องขังต้องได้รับการแก้ไขปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤตินิสัย ให้เป็นบุคคลที่สังคมพึงปรารถนาและสามารถเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศ

จากการกำหนดพันธกิจในการบำบัด ฟื้นฟู และแก้ไขพฤตินิสัยของผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพทำให้กรมราชทัณฑ์พยายามพัฒนารูปแบบในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ด้านทั้งด้านการควบคุมและแก้ไขผู้ต้องขัง ดังนั้นจึงต้องทำควบคู่กันไประหว่างภารกิจในการควบคุมผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาล ในขณะเดียวกันก็ต้องให้การอบรมฟื้นฟูพัฒนาจิตใจ รวมทั้งให้การศึกษา และการฝึกวิชาชีพเพื่อติดตัวไปใช้ภายหลังพ้นโทษ ซึ่งภารกิจเหล่านี้มีความสำคัญต่อการกลับเข้าสู่สังคมเนื่องจากผู้ต้องขังต้องสามารถกลับไปใช้ชีวิตอย่างปกติ ประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว และไม่กลับไปสร้างความเดือดร้อนให้สังคม

กรมราชทัณฑ์ ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องที่จะพัฒนาผู้ต้องขังซึ่งถือเป็นทรัพยากรบุคคลกลุ่มหนึ่งที่สำคัญในสังคม ถึงแม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะเคยผิดพลาดและก้าวเข้าสู่ระบบเรือนจำ อย่างไรก็ตามวันหนึ่งเมื่อบุคคลเหล่านี้พ้นโทษก็ต้องกลับเข้าไปสู่สังคมภายนอก และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ดังนั้นเรือนจำจึงจำเป็นต้องให้การศึกษาและอาชีพเพื่อที่จะสามารถ

นำไปใช้หาเลี้ยงชีพภายหลังพ้นโทษไปแล้ว ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ มีสถิติจำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศ ดังนี้

ตารางที่ 1.1
สถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศ แยกตามประเภท

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
นักโทษเด็ดขาด	105,766	19,695	125,461	76.10
ผู้ต้องขังระหว่าง	32,948	6,084	39,032	23.68
คนฝาก	360	5	365	0.22
รวม	139,074	25,784	164,858	100

(สำรวจ ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2549)

จากตารางที่ 1.1 ทั้งชายและหญิงรวมทั้งสิ้น 164,858 คน โดยแบ่งออกเป็นนักโทษเด็ดขาดซึ่งศาลพิจารณาพิพากษาคดีเสร็จสิ้นแล้ว จำนวน 125,461 คน และยังอยู่ในระหว่างพิจารณาคดี จำนวน 39,032 คน (สถิติจากกองแผนงาน กรมราชทัณฑ์ สำรวจ ณ 31 พฤษภาคม 2549) ในระยะเวลาที่ผ่านมากรมราชทัณฑ์มีนโยบายในการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังซึ่งเป็นนักโทษเด็ดขาดซึ่งมีอยู่ถึงร้อยละ 76.10 เพื่อให้ผู้ต้องขังรู้จักใช้เวลาว่างที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษไปแล้ว ซึ่งการฝึกวิชาชีพควรเน้นให้ผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ดังนั้น จึงควรสำรวจความคิดเห็นของผู้ต้องขังว่ามีความต้องการฝึกวิชาชีพประเภทใด เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการและความถนัดของผู้ต้องขังอย่างแท้จริง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาความต้องการในการฝึกวิชาชีพของกลุ่มนักโทษเด็ดขาดชายของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครมีอำนาจในการควบคุมผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษไม่เกิน 15 ปี กลุ่มผู้ต้องขังเหล่านี้มีระยะเวลาในการถูกคุมขังที่มีกำหนดโทษไม่สูงและยังมีโอกาสที่จะกลับไปใช้ชีวิตภายนอกร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติ ดังนั้นจึงควรใช้เวลาที่มีอยู่ในเรือนจำให้เกิดประโยชน์โดยการฝึกทักษะอาชีพที่จะนำไปหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ภายหลังพ้นโทษ ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนนักโทษเด็ดขาด จำนวน 956 คน จากสถิติผู้ต้องขังทั้งหมดแยกตามประเภทและลักษณะความผิด ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1.2

สถิติจำนวนผู้ต้องขังแยกตามประเภทของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

ประเภท	เพศ		รวม	ร้อยละ
	ชาย	หญิง		
นักโทษเด็ดขาด	793	163	956	58.6
ผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา	219	18	237	14.5
ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไต่สวน	120	38	158	9.7
ผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน	253	28	281	17.2
รวม	1,385	247	1,632	100

ที่มา: ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร (สำรวจ ณ เดือนตุลาคม 2549)

ตารางที่ 1.3

สถิติจำนวนผู้ต้องขังแยกตามลักษณะความผิดของ

เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

ลักษณะความผิด	เพศ		รวม	ร้อยละ
	ชาย	หญิง		
ประทุษร้ายต่อทรัพย์	332	14	346	21.2
ประทุษร้ายต่อชีวิต	81	1	82	5.0
ประทุษร้ายต่อร่างกาย	34	2	36	2.2
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	67	1	68	4.2
พ.ร.บ.ยาเสพติด	775	226	1,001	61.3
พ.ร.บ.อื่น ๆ	96	3	99	6.1
รวม	1,385	247	1,632	100

ที่มา: ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร (สำรวจ ณ เดือนตุลาคม 2549)

จากตารางที่ 1.2 และ 1.3 แสดงสถิตินักโทษเด็ดขาดของเรือนจำสมุทรสาคร แยกตามประเภทและลักษณะความผิด แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นนักโทษเด็ดขาดถึงร้อยละ 58.6 และโดยส่วนใหญ่เป็นผู้กระทำผิดในคดียาเสพติด ถึงร้อยละ 61.3 และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ร้อยละ 21.2 ตามลำดับ ซึ่งผู้กระทำผิดในคดีดังกล่าว มีปัจจัยสำคัญในด้านการขาดทักษะอาชีพ มีรายได้ไม่มั่นคงแน่นอน ในระยะเวลาที่ผ่านมาเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครได้รับความร่วมมือจากทั้งหน่วยงานในภาคราชการและภาคเอกชน โดยเฉพาะศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสมุทรสาครและวิทยาลัยการอาชีพบ้านแพ้วในการส่งบุคลากรมาเป็นวิทยากรในการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ต้องขัง แต่การฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังยังประสบปัญหาในด้านสถานที่อบรมซึ่งไม่มีสัดส่วนเป็นเอกเทศ และหลักสูตรในการอบรมวิชาชีพสามารถรองรับผู้ต้องขังได้จำนวนจำกัด ทำให้มีผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับการอบรมเป็นจำนวนมากในแต่ละปี สามารถพิจารณาได้จากสถิติย้อนหลัง 3 ปี โดยในปี พ.ศ. 2547 มีผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมจำนวน 196 คน ปี พ.ศ.2548 มีผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรม จำนวน 150 คน และในปี พ.ศ.2549 มีผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมจำนวน 200 คน (สถิติข้อมูลของฝ่ายฝึกวิชาชีพ เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร) ซึ่งเมื่อเทียบกับจำนวนนักโทษเด็ดขาดทั้งหมดถือว่าได้รับการอบรมไม่ถึงครึ่งของจำนวนนักโทษเด็ดขาดทั้งหมด และหลักสูตรที่นำมาอบรมเป็นการกำหนดของหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือมากกว่าการสำรวจจากความต้องการของกลุ่มผู้ต้องขังโดยตรง ซึ่งถ้าหากเรือนจำได้มีการจัดหลักสูตรในการฝึกวิชาชีพโดยสำรวจจากความต้องการและความสนใจของผู้ต้องขังจะทำให้กระบวนการดังกล่าวได้รับความสนใจและประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ภารกิจด้านการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญต่อการแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง หากเรือนจำให้โอกาสในการเสริมสร้างทักษะอาชีพที่เหมาะสมตามความถนัดและความต้องการให้กับผู้ต้องขังเหล่านี้เพื่อนำไปใช้หาเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษ ซึ่งจะเป็นการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของกลุ่มผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไปแล้ว เป็นการเตรียมความพร้อมด้านวิชาชีพให้กับบุคคลกลุ่มนี้ให้มีการวางแผนที่ดีในการเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับโลกภายนอก ซึ่งการศึกษาถึงทัศนะและความต้องการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังจะสามารถทำการฝึกวิชาชีพได้ตรงกับความต้องการและความถนัดของผู้ต้องขังได้อย่างแท้จริง และทำให้ผู้ต้องขังมีความสนใจเอาใจใส่ที่จะฝึกฝนและสั่งสมความรู้ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองและเป็นคนที่มีคุณภาพของสังคมได้ต่อไป

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

ผู้ศึกษารับราชการสังกัดกรมราชทัณฑ์ ซึ่งมีภารกิจสำคัญในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดีเมื่อออกไปสู่สังคมภายนอก ซึ่งทางเรือนจำนอกจากหน้าที่ในการควบคุมตัวผู้ต้องขังมิให้หลบหนีแล้ว ยังต้องมีการอบรมพัฒนาให้กับผู้ต้องขังทั้งการให้การศึกษาและการฝึกวิชาชีพเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ภายหลังพ้นโทษ ซึ่งผู้ศึกษาเคยปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายฝึกวิชาชีพ และมีประสบการณ์ที่ทำงานในฝ่ายฝึกวิชาชีพเป็นระยะเวลานาน ทำหน้าที่ฝึกวิชาชีพเกี่ยวกับการผลิตเครื่องเรือนไม้ให้กับผู้ต้องขังในหลายเรือนจำ จากการปฏิบัติหน้าที่ในฝ่ายฝึกวิชาชีพ จึงพบว่าการพัฒนาทักษะอาชีพให้กับผู้ต้องขังเป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้ต้องขัง ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าและมีความสามารถในการทำงาน เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจึงควรให้ความสำคัญในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ที่ผ่านมาเรือนจำส่วนใหญ่รวมไปถึงเรือนจำสมุทรสาคร ยังขาดกระบวนการในการสำรวจความต้องการของผู้ต้องขังในสาขาวิชาชีพที่ต้องการ จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงความต้องการและทัศนะของกลุ่มผู้ต้องขังในด้านการฝึกวิชาชีพ เนื่องจากผู้ต้องขังเหล่านี้ต้องได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะออกไปสู่สังคม และกระบวนการดังกล่าวถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเหลือผู้ต้องขังให้สามารถนำวิชาชีพติดตัวไปภายหลังพ้นโทษเพื่อหารายได้ให้กับครอบครัว และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ดังนั้นหากมีการฝึกวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการ ความถนัดและสามารถนำไปใช้ได้จริงจะทำให้ช่วยลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังได้ทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระบบการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาทัศนะและความต้องการในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังที่เหมาะสมตรงกับความต้องการของผู้ต้องขังและสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ

ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ทัศนะและความต้องการของผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมวิชาชีพ : ศึกษากรณีเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร” กำหนดให้มีการศึกษาถึงทัศนะและความต้องการฝึกวิชาชีพระยะสั้นให้กับนักโทษเด็ดขาดเพศชาย ที่ถูกคุมขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครทั้งหมด จำนวน 793 คน โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 265 คน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ทัศนะ หมายถึง ความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการฝึกวิชาชีผู้ต้องขังของเรือนจำสมุทรสาคร

ความต้องการ หมายถึง ความต้องการของผู้ต้องขังต่อการจัดการฝึกวิชาชีพของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

การฝึกวิชาชีพ หมายถึง การให้ความรู้ด้านวิชาชีพของเรือนจำเพื่อเพิ่มทักษะอาชีพทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติให้กับผู้ต้องขัง โดยเน้นอาชีพที่สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ

ระบบการฝึกวิชาชีพ หมายถึง ระบบในการจัดการตั้งแต่การรับสมัคร การคัดเลือกและวิธีการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

ผู้ต้องขัง หมายถึง นักโทษเด็ดขาดเพศชายของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

เรือนจำจังหวัด หมายถึง เรือนจำในส่วนภูมิภาคสำหรับการควบคุมผู้ต้องขังซึ่งเป็นคนฝาก ผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีในเขตอำนาจศาลที่เรือนจำตั้งอยู่ และนักโทษเด็ดขาดซึ่งมีกำหนดโทษไม่เกิน 15 ปี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงระบบการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อทราบทัศนะและความต้องการในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังที่เหมาะสมให้ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขังและสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ